

WYNIKI WDRAŻANIA PLANU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2004-2006

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie

Publikacja opracowana przez Departament Programowania i Analiz
Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy Technicznej
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Redakcja: Wanda Klepacka

Wydawca:

ABC Zakład Poligraficzny – Joanna Żuwała

Publikacja została wydana w oparciu o wyniki konferencji zorganizowanej przez Departament Programowania i Analiz MRiRW w dn. 29 czerwca 2009r.

Wprowadzenie

Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 został przyjęty decyzją Komisji Europejskiej z dnia 6 września 2004 i opublikowany w obwieszczeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 listopada 2004 w sprawie *Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich* (Monitor Polski Nr 56, poz. 958).

Celem Planu jest wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i poprawy konkurencyjności gospodarstw rolnych.

Działania PROW 2004 - 2006 finansowane są z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, a także z budżetu krajowego. Całkowity budżet Planu wynosi 3 592,4 mln EUR.

W niniejszej publikacji chcielibyśmy przybliżyć Państwu efekty realizacji Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006, mając jednocześnie nadzieję, że prezentowany materiał przysłuży się do wypracowania kształtu Polityki Rozwoju Obszarów Wiejskich po 2013r.

Pragniemy podkreślić, że prezentowane informacje w większości pochodzą z Raportu końcowego *Ewaluacja ex-post PROW 2004-2006*, który został opracowany na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi przez Konsorcjum w składzie: Instytut Ekonomiki Rolnictwa i

Gospodarki Żywnościowej – PIB, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – PIB, BSM Głowacki, Skopiński, Starzyński, Załuski Sp. J. oraz analiz opracowanych w Departamentach Programowania i Analiz oraz Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Niniejsze opracowanie zostało przygotowane z myślą o poszerzeniu wiedzy w zakresie wpływu interwencji realizowanych w ramach instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich.

W tym miejscu pragniemy podziękować zarówno Autorom, jak i wszystkim, którzy służyli radą i pomocą podczas prac nad publikacją.

Spis treści

Wprowadzenie	3
Spis treści	5
1. Struktura wydatkowania środków finansowych w ramach PROW 2004-2006.....	7
2. Struktura agrarna gospodarstw rolnych beneficjentów działań PROW 2004-2006.....	10
3. Beneficjenci działań PROW 2004-2006.....	14
4. Wyniki rzeczowe działania RS	17
5. Wyniki rzeczowe działania PRŚ	19
6. Wyniki rzeczowe działania ZAL	22
7. Wyniki rzeczowe działania WGN	24
8. Wyniki rzeczowe działania DSU	25
9. Wyniki rzeczowe działania ONW	26
10. Wyniki rzeczowe działania GPR.....	28
11. Efektywność wybranych działań PROW 2004-2006 na poziomie produktu	30

1. Struktura wydatkowania środków finansowych w ramach PROW 2004-2006

(Ile i do kogo trafiały środki w ramach PROW 2004-2006?)

Środki finansowe na realizację Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 (zwanego dalej *Planem* lub *PROW 2004-2006*) pochodziły z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (2 866,mln euro), a także z budżetu krajowego.

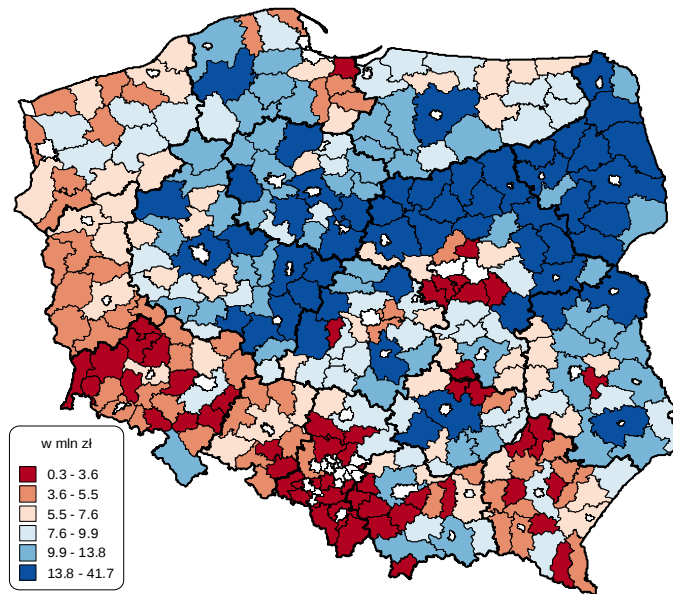
W ramach budżetu PROW 2004-2006 wypłacono łącznie **14 212 506 096,81 zł**, realizując tym samym płatności na rzecz **925 946** beneficjentów¹. Kwota ta stanowi 100 % kwoty przewidzianej w budżecie PROW na wszystkie działania wdrażane w latach 2004-2006.

Największa część płatności w ramach Planu została zrealizowana na rzecz beneficjentów mieszkających w regionach o niskim poziomie PKB oraz regionach, gdzie rolnictwo ogrywa bardzo duże znaczenie w rozwoju regionalnym.

Dotyczy to więc województw tzw. „ściany wschodniej” i północno-wschodniej części woj. mazowieckiego, ale także części powiatów w województwach charakteryzujących się wysoką kulturą rolną tj. w Wielkopolsce i w woj. kujawsko-pomorskim (Rysunek 1.)

¹ Została podana unikalna liczba beneficjentów, tj. jeśli osoba otrzymywała wsparcie w ramach wielu działań PROW 2004-2006 została uwzględniona tylko raz w całkowitej liczbie beneficjentów.

Rysunek 1. Całkowite zestawienie wydatków na realizację PROW 2004-2006 w podziale na biura powiatowe ARiMR (w mln zł)

Źródło: Raport końcowy Ewaluacja ex-post PROW 2004-2006, str.8

Uwzględniając gęstość zaludnienia w poszczególnych województwach oraz liczbę mieszkańców wsi, należy stwierdzić, że przeciętna wysokość całkowitych płatności zrealizowanych w ramach PROW 2004–2006 w poszczególnych regionach jest silnie zróżnicowana (przeciętna wartość płatności w przeliczeniu na jednego mieszkańca wsi w województwie podlaskim jest blisko 9-krotnie wyższa aniżeli w województwie śląskim²).

Znajduje to odzwierciedlenie w % udziale zrealizowanych płatności w Produkcie Regionalnym Brutto (PRB). Stąd udział wsparcia w PRB jest największy w województwach: podlaskim (4,51% PRB), warmińsko-mazurskim (2,42% PRB), lubelskim (2,33% PRB), kujawsko-pomorskim (2,01% PRB) i świętokrzyskim (1,90% PRB).

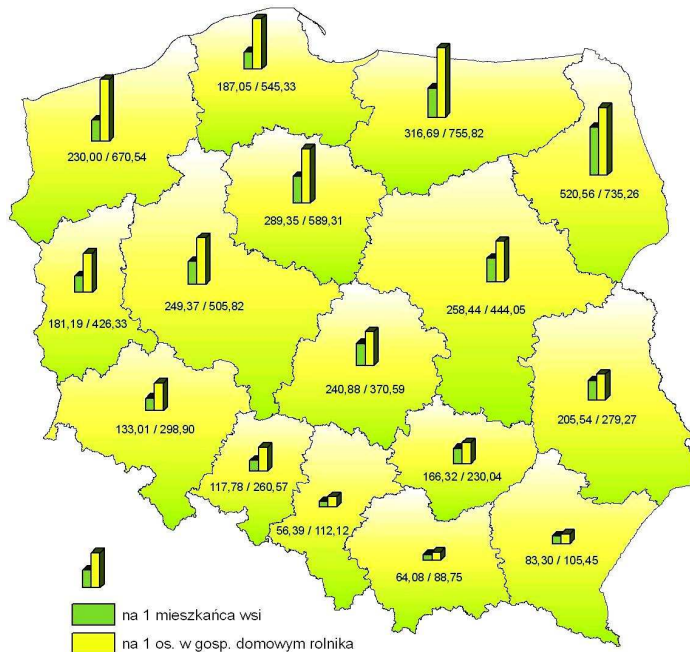
Relatywnie najmniejsze wsparcie uzyskały województwa: śląskie (0,13%) i dolnośląskie (0,49%).³

W bardzo dużym uproszczeniu można przyjąć, że średnio 1 beneficjent Planu przez okres 5 lat (2004–2008) w ramach środków PROW 2004 – 2006 otrzymał łącznie **15 343,17 zł**, czyli w przeliczeniu na 1 rok wsparcia - **3 068,63 zł**.

² Wstępna analiza realizacji Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004–2006. Część 1. Informacja sporządzona według danych na dzień 31 grudnia 2008 r., Opracowanie Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2009, str. 3.

³ Raport z oceny ex-post PROW 2004–2006

Rysunek 2. Średnioroczne płatności zrealizowane w ramach realizacji działań PROW 2004–2006 w przeliczeniu na 1 osobę

Źródło: opracowanie własne

Gdyby z działań PROW 2004-2006 skorzystał każdy mieszkaniec wsi, bądź każda osoba należąca do rolniczych gospodarstw domowych i zostałyby zachowany rzeczywisty poziom płatności zrealizowanych w danym województwie to średnioroczna wysokość płatności w ramach PROW 2004-2006 **zmalaby ponad 20-krotnie** (rysunek 2).

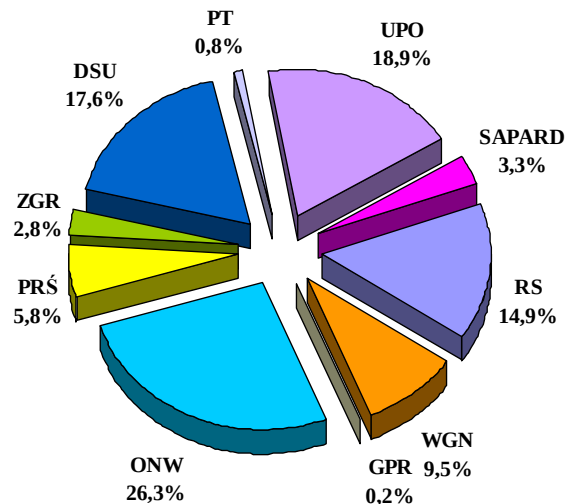
Działania PROW 2004-2006 miały różne cele pośrednie, przez co zostały opracowane zróżnicowane kryteria dostępu do poszczególnych form wsparcia, a w kolejnych latach realizacji *Planu* dokonywane były bieżące zmiany alokacji środków.

W całkowitej wartości płatności zrealizowanych w ramach *Planu*, udział wypłat w ramach kolejnych działań stanowił:

- **26,3%** - *Gospodarowanie na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)*,
- **18,9%** - *Uzupełniające płatności obszarowe (UPO)*,
- **17,6%** - *Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów UE (DSU)*,
- **14,9%** - *Renty strukturalne (RS)*,
- **9,5%** - *Wspieranie gospodarstw niskotowarowych (WGN)*,
- **5,8%** - *Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt (PRŚ)*,
- **3,3%** - *Projekty w ramach rozporządzenia nr 1268/1999 (SAPARD)*,

- **0,8%** - *Pomoc Techniczna (PT)*,
- **2,8%** - *Zalesianie gruntów rolnych (ZAL)*,
- **0,2%** - *Grupy producentów rolnych (GPR)*.

Rysunek 3. Płatności zrealizowane w ramach PROW 2004-2006 w podziale na działania

Źródło: opracowanie własne

Zrealizowane płatności działań łącznie bądź głównie ukierunkowanych na ochronę środowiska (ONW, PRŚ, ZAL, DSU) stanowią 60,94% płatności PROW 2004-2006.

2. Struktura agrarna gospodarstw rolnych beneficjentów działań PROW 2004-2006

(Do jakich gospodarstw trafiały płatności?)

Wysokość zrealizowanych płatności w ramach większości działań *Planu* (ONW, UPO, RS, PRS, ZAL) bezpośrednio bądź pośrednio związana była z powierzchnią użytków rolnych (UR) objętych wsparciem.

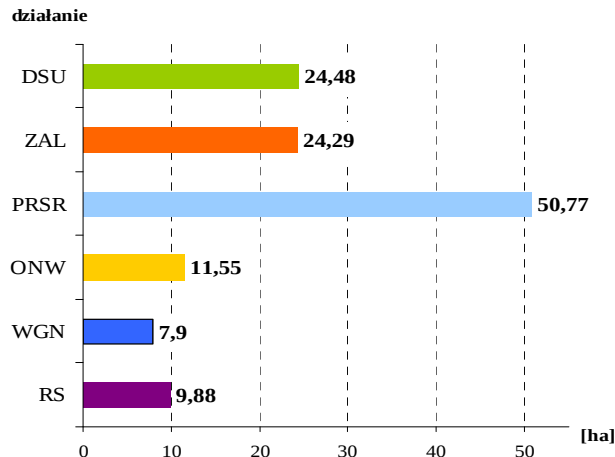
Z działań ONW, WGN i RS korzystały najczęściej gospodarstwa o powierzchni ok. 10 ha, natomiast z działań DSU, PRŚ, ZAL najczęściej korzystały gospodarstwa powyżej 25 ha (Rysunek 4).

Warto jednak zwrócić uwagę, że ukazane wartości średnie są dużym uproszczeniem rzeczywistej struktury agrarnej gospodarstw beneficjentów działań Planu.

W ramach działania RS przekazywane było gospodarstwo rolne beneficjenta, w związku z czym z działania korzystały najczęściej osoby, dla których była to zmiana opłacalna w sensie ekonomicznym i społecznym. Stąd często przekazywane były gospodarstwa, których wielkość nie pozwalała uzyskiwać przychodu z działalności rolniczej w wysokości równej bądź przekraczającej wartość płatności otrzymywanych w ramach wsparcia (dodatkowo źródło dochodu w postaci płatności w ramach działania RS nie było obciążone ryzykiem spadku stopnia płynności

finansowej, co mogło mieć miejsce w przypadku produkcji rolnej).

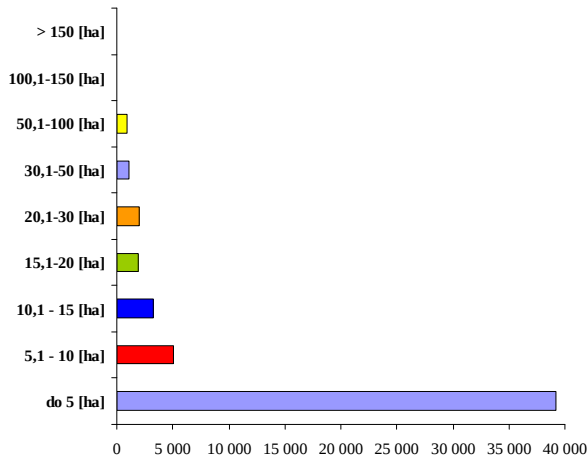
Rysunek 4. Średnia wielkość gospodarstwa beneficjentów działań PROW 2004-2006

Źródło: opracowanie własne

Średnia powierzchnia przekazywanego gospodarstwa w ramach RS, była zbliżona do przeciętnej wielkości gospodarstwa rolnego w 2008r. (Rysunek 5).

Rysunek 5. Beneficjenci działania Renty strukturalne PROW 2004-2006 wg powierzchni gospodarstw

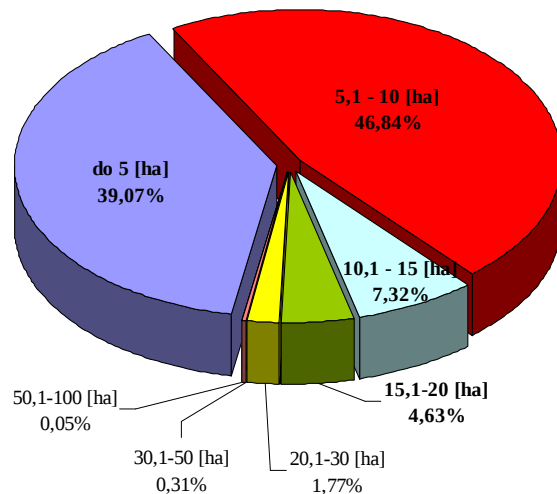

Źródło: opracowanie własne

Wsparcie w ramach działania WGN było adresowane do gospodarstw o wielkości ekonomicznej 2-4 ESU, dlatego wśród beneficjentów działania dominują właściciele gospodarstw, których powierzchnia całkowita nie przekracza 10 ha (39% stanowią gospodarstwa do 5 ha,

47% gospodarstwa o wielkości 5-10 ha, 7% - gospodarstwa o powierzchni 10,1-15 ha; Rysunek 6).

Rysunek 6. Beneficjenci działania WGN PROW 2004-2006 wg powierzchni gospodarstw

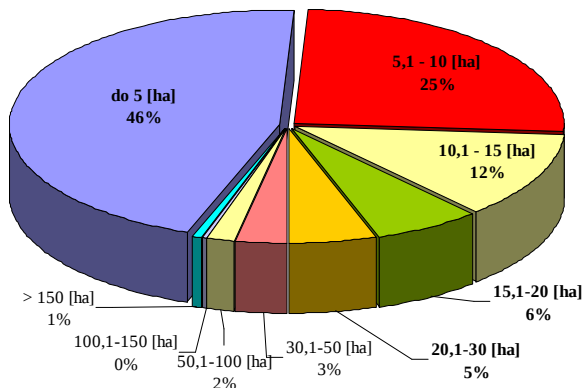
Źródło: opracowanie własne

Płatność z tytułu działania ONW przysługiwała wyłącznie do tych użytków rolnych, które znajdowały się w zasięgu wyznaczonych obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania i jednocześnie pozostawały

w użytkowaniu rolniczym. Obszary te były podzielone na następujące typy:

- Górskie,
- Nizinne,
- Obszary ze specyficznymi naturalnymi utrudnieniami.

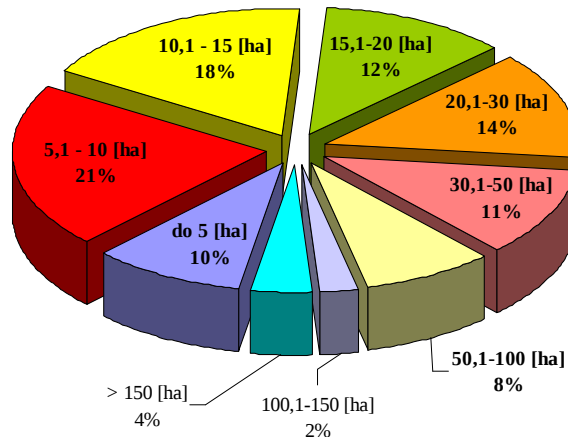
Rysunek. 7. Beneficjenci działania ONW PROW 2004-2006 wg powierzchni gospodarstw

Źródło: opracowanie własne

Struktura agrarna gospodarstw korzystających z działania ONW jest bardzo zbliżona do struktury agrarnej gospodarstw rolnych w Polsce (Rysunek 7).

Rysunek. 8. Beneficjenci działania PRŚ PROW 2004-2006 wg powierzchni gospodarstw

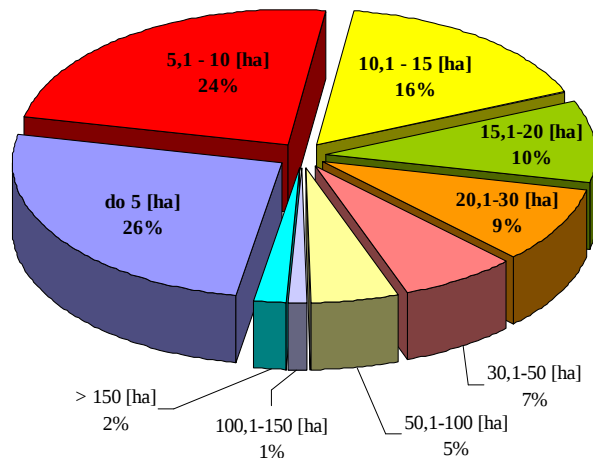
Źródło: opracowanie własne

Grunty objęte płatnościami w ramach działania PRŚ to obszary o powierzchni przekraczającej średnią powierzchnię gospodarstw w Polsce (Rysunek 8).

Działanie to dopuszczało możliwość wyboru celu ochrony środowiska rolniczego (co przejawiało się w możliwości wyboru rodzaju tzw. *Pakietów*).

Z możliwości zalesienia gruntów rolnych w ramach PROW 2004-2006 (ZAL) statystycznie najczęściej korzystali właściciele gospodarstw małych i średnich (Rysunek 9).

Rysunek. 9. Beneficjenci działania ZAL PROW 2004-2006 wg powierzchni gospodarstw

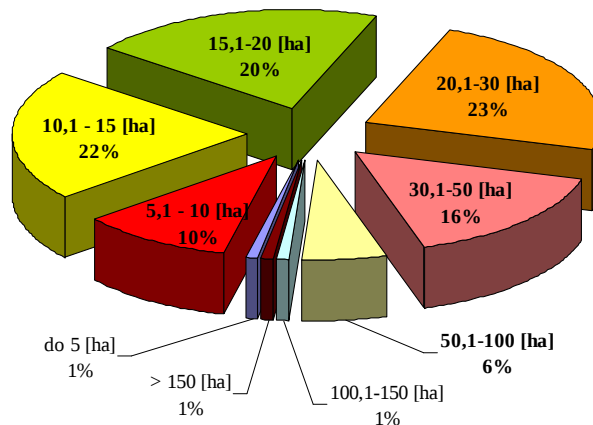

Źródło: opracowanie własne

Działanie Dostosowanie do standardów UE miało charakter inwestycyjny⁴, co wpływało na możliwość i chęć

korzystania z tego działania przez beneficjentów posiadających gospodarstwa o powierzchni większej bądź zbliżonej do średniej powierzchni gospodarstw w Polsce (Rysunek 10).

Rysunek. 10. Beneficjenci działania DSU PROW 2004-2006 wg powierzchni gospodarstw

Źródło: opracowanie własne

Powierzchnia gospodarstw beneficjentów działania Grupy Producentów Rolnych zależała od wielkości gospodarstw wchodzących w skład grupy.

⁴ Ocena ex-post PROW 2004-2006

3. Beneficjenci działań PROW 2004-2006

[Kim są beneficjenci PROW 2004-2006 (wiek, płeć)?]

Poniżej zaprezentowane zostały ogólne definicje beneficjentów wybranych działań PROW:

Beneficjentem działania RS jest *Producent rolny, będący osobą fizyczną, który:*

- a) *ukończył 55 lat, lecz nie osiągnął jeszcze wieku emerytalnego (mężczyzna – 65 lat, kobieta – 60 lat);*
- b) *prowadził działalność rolniczą na własny rachunek w gospodarstwie rolnym przez co najmniej ostatnie 10 lat przed złożeniem wniosku o rentę strukturalną i w tym okresie podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu rolników przez co najmniej 5 lat;*
- c) *podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu rolników w dniu złożenia wniosku o rentę strukturalną;*
- d) *przekazał posiadane gospodarstwo rolne;*
- e) *zaprzestał prowadzenia wszelkiej towarowej działalności rolniczej.*

Beneficjentem działania WGN jest *Producent rolny, będący osobą fizyczną, prowadzący gospodarstwo rolne będące jego własnością lub własnością jego małżonka i odpowiadające definicji gospodarstwa niskotowarowego.*

Beneficjentem działania ONW jest *Producent rolny prowadzący działalność rolniczą w gospodarstwie rolnym położonym w całości lub części w granicach ONW*

Beneficjentem działania PRŚ jest *Producent rolny, którego gospodarstwo położone jest na obszarach kwalifikujących się do uzyskania wsparcia*

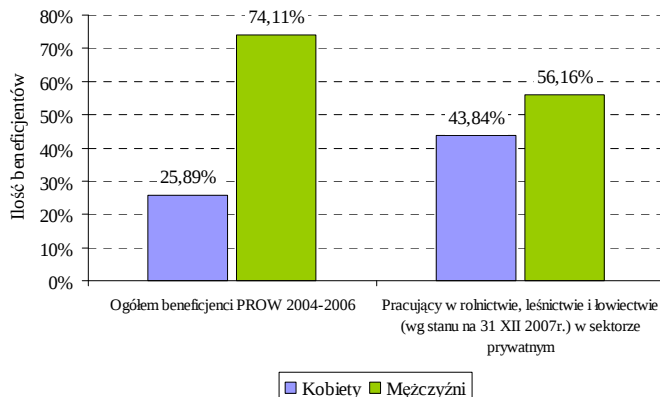
Beneficjentem działania ZAL jest:

- *Producent rolny, będący osobą fizyczną lub spółdzielnią produkcji rolnej, uzyskujący co najmniej 20% dochodów z tytułu prowadzenia gospodarstwa (działalności rolniczej).*
- *Właściciel (osoba fizyczna lub spółdzielnia produkcji rolnej) gruntów rolnych położonych w granicach Rzeczypospolitej Polskiej, będących w jego posiadaniu lub w posiadaniu jego małżonka, uzyskujący dochody powyżej 80% z działalności pozarolniczej.*
- *Grupa rolników lub właścicieli gruntów rolnych (min. 3 osoby, prowadzących działalność rolniczą na łącznej powierzchni o wielkości co najmniej 3 ha).*

Beneficjentem działania DSU jest *Producent rolny.*

Beneficjenci działań to głównie mężczyźni, co pokrywa się ze strukturą kierowników gospodarstw rolnych w Polsce. Jednakże należy dodać, że w ogólnej liczbie pracujących w rolnictwie, leśnictwie i łowiectwie udział kobiet jest większy aniżeli udział kobiet w całkowitej liczbie beneficjentów PROW 2004-2006 (Rysunek 11).

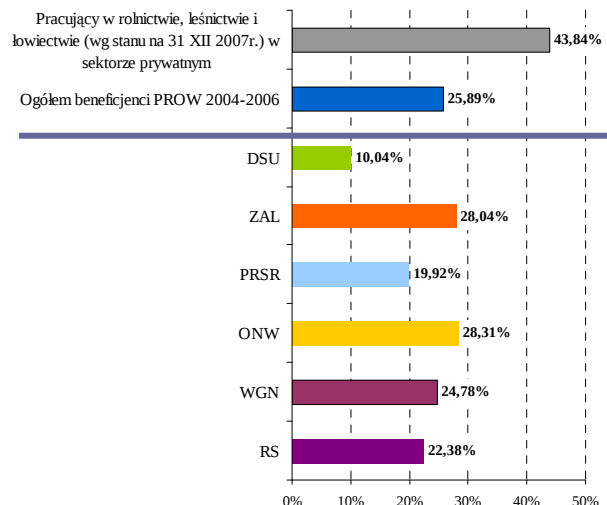
Rysunek. 11. Beneficjenci PROW 2004–2006 wg płci

Źródło: opracowanie własne

Odsetek kobiet, w ogólnej liczbie beneficjentów był najmniejszy w przypadku działania DSU (10,04%), PRŚ (19,92%) oraz RS (22,38%). W przypadku pozostałych działań PROW 2004-2006 odsetek kobiet w ogólnej liczbie beneficjentów danego działania wynosił blisko 26%.

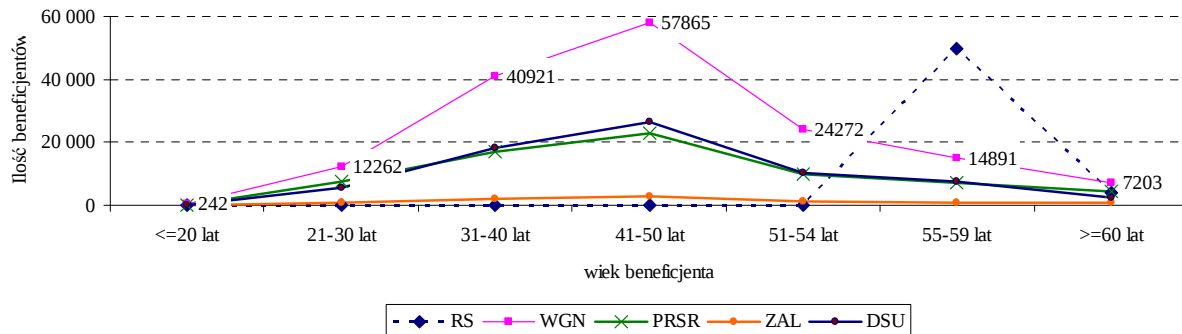
Rysunek. 12. Udział kobiet w ogólnej liczbie beneficjentów wybranych działań PROW 2004–2006

Źródło: opracowanie własne

Z działań PROW 2004-2006 najczęściej korzystały osoby w wieku produkcyjnym (30-40 lat; Rysunek 12,13). Największa średnia wieku osób korzystających z PROW 2004-2006 z racji kryteriów dostępu i celu działania odnosi się beneficjentów działania Renty Strukturalne.

Rysunek. 13. Beneficjenci działań Planu wg wieku

Źródło: opracowanie własne

Lp.	Województwo	Liczba beneficjentów wg kategorii wiekowych (lata)						
		<=20	21-30	31-40	41-50	51-54	55-59	>=60
1	Dolnośląskie	0,18%	6,48%	17,47%	26,54%	13,71%	21,40%	14,23%
2	Kujawsko-Pomorskie	0,09%	8,09%	21,57%	29,80%	13,83%	18,35%	8,27%
3	Lubelskie	0,20%	8,36%	22,99%	29,63%	12,69%	15,14%	10,99%
4	Lubuskie	0,09%	7,30%	18,94%	28,33%	14,11%	15,34%	15,89%
5	Łódzkie	0,14%	7,92%	22,31%	28,37%	12,88%	16,31%	12,06%
6	Małopolskie	0,13%	7,22%	21,59%	29,08%	11,55%	13,85%	16,59%
7	Mazowieckie	0,11%	8,08%	22,08%	29,52%	13,21%	15,77%	11,23%
8	Opolskie	0,09%	7,05%	20,63%	28,61%	12,31%	21,25%	10,06%
9	Podkarpackie	0,34%	6,79%	19,07%	27,03%	11,43%	15,19%	20,16%
10	Podlaskie	0,19%	9,59%	23,38%	31,00%	12,33%	14,03%	9,48%
11	Pomorskie	0,08%	8,24%	22,18%	29,93%	13,24%	16,05%	10,28%
12	Śląskie	0,09%	6,17%	18,91%	27,88%	12,70%	17,86%	16,39%
13	Świętokrzyskie	0,17%	6,69%	21,08%	27,98%	13,08%	16,49%	14,51%
14	Warmińsko-Mazurskie	0,08%	7,97%	21,83%	31,75%	13,39%	14,96%	10,03%
15	Wielkopolskie	0,12%	8,23%	22,36%	29,11%	13,20%	16,07%	10,92%
16	Zachodniopomorskie	0,09%	7,14%	19,46%	29,06%	14,08%	17,64%	12,52%

4. Wyniki rzeczowe działania RS

(Co osiągnięto dzięki płatnościom działania Renty strukturalne?)

W ramach działania Renty strukturalne wydano **54 014** decyzji przyznających wsparcie, z czego 44,5% wspieranych gospodarstw znajduje się na obszarach ONW. Beneficjenci działania Renty strukturalne przekazali łącznie **513 049,22 ha**, z których **41,49%** stanowiły UR gospodarstw, które w całości zostały przekazane następcom.⁵

Wśród przejmujących gospodarstwa rolne od beneficjentów działania ponad 91% stanowiły osoby, które nie ukończyły 40 lat.

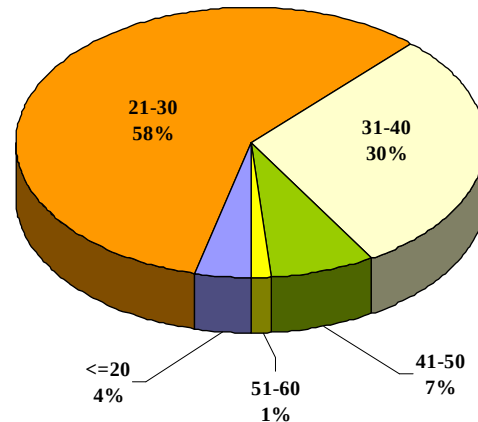
Największą grupę wśród osób przejmujących gospodarstwa w ramach RS stanowią osoby w wieku **21 - 30 lat** (Rysunek 14).

Na rzecz rolników poniżej 40. roku życia przekazano w sumie blisko **445 tys. ha UR**.

Obecnie **51 014** osób uzyskuje płatności w ramach działania RS. Średnia wysokość miesięcznej płatności realizowanej na rzecz jednego beneficjenta RS jest o ok. 30% wyższa od wysokości przeciętnej emerytury spoza KRUS i 2-krotnie wyższa od przeciętnej emerytury KRUS.

Powierzchnia UR przekazanych **następcy** stanowi **41,49% (212 882,90 ha UR)** wszystkich UR przekazanych w ramach RS.

Rysunek. 14. Osoby przejmujące gospodarstwa w ramach działania RS wg wieku

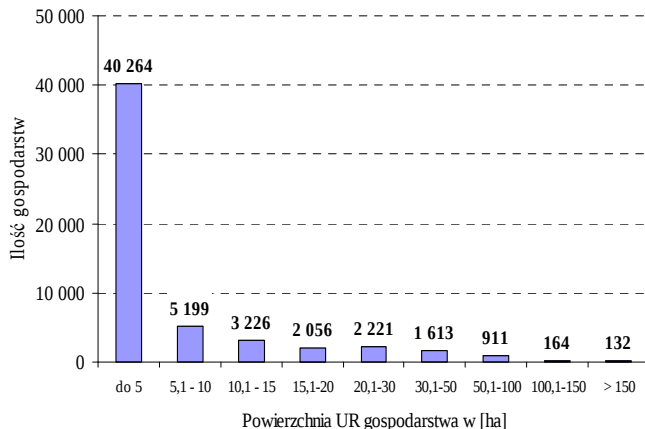

Źródło: opracowanie własne

⁵ Ocena ex-post PROW 2004-2006.

Powierzchnia UR przekazanych na powiększenie gospodarstwa stanowi **58,49%** (300 098,14 ha UR) wszystkich UR przekazanych w ramach RS.

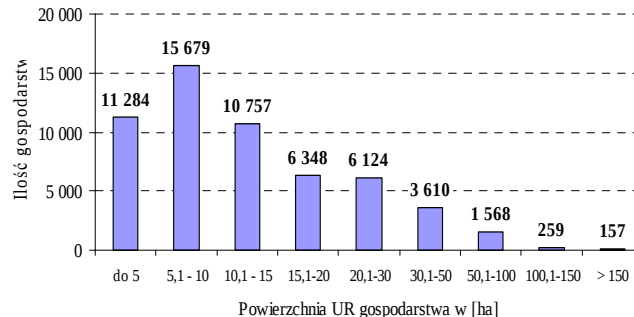
Rysunek. 15. Gospodarstwa osoby przejmujące gospodarstwo w ramach działania RS w chwili składania wniosku

Źródło: opracowanie własne

Osoby przejmujące gospodarstwa w ramach działania RS to głównie osoby z wykształceniem średnim (43%).

Rysunek. 16. Gospodarstwa utworzone przez powiększenie w ramach działania RS wg powierzchni UR

Źródło: opracowanie własne

Przed przejściem gospodarstwa ponad 72% gospodarstw osób przejmujących gospodarstwa stanowiły te poniżej 5 ha. Natomiast gospodarstwa większe niż 15 ha stanowiły jedynie nieco ponad 12%.

Po przejściu użytków rolnych od beneficjentów rent strukturalnych odsetek gospodarstw **poniżej 5 ha zmalał do 20%**, zaś tych **powyżej 15 ha wzrósł do ponad 32%**⁶ (Rysunek 15, 16).

⁶ Raport ex-post PROW 2004-2006

5. Wyniki rzeczowe działania PRŚ

(Co osiągnięto dzięki płatnościom działania Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych...?)

Z uwagi na bardzo bogaty materiał empiryczny przedstawiony w raporcie z oceny ex-post PROW 2004-2006, poniżej zostały zaprezentowane wybrane efekty realizacji działania PRŚ:

- Powierzchnia łączna objęta wsparciem w ramach PRŚ wynosi **1 177 245,01 ha**.
- Łączny udział powierzchni, na której stosowano mniejszą ilość środków produkcji dzięki programowi rolnośrodowiskowemu stanowi **2,3% powierzchni użytków rolnych kraju**.
- W skali kraju powierzchnia pakietów ukierunkowanych na ograniczenie wymywania i spływów zanieczyszczeń do wód wynosi 715218 ha, co stanowi **3,90% UR Polski**. Dominującą rolę w tym względzie odgrywał pakiet ochrona gleb i wód (K01) obejmujący 95% powierzchni spełniających funkcje ochronne.
- Liczba beneficjentów korzystających z pakietu ochrona gleb i wód (K01) oraz ekstensywne łąki i pastwiska (P01 i P02) na terenach erodowanych wynosi **66 678 osób**.
- Przeciętnie w skali kraju udział powierzchni pakietów potencjalnie zmniejszających ryzyko chemicznego zanieczyszczenia gleb w strukturze użytków rolnych wynosi **5,7%** – zajmują one łączną powierzchnię **1 040 468 ha**.
- Liczba beneficjentów pakietów chroniących glebę przed zanieczyszczeniem w skali kraju wynosi **63 461**, czyli ok. **90%** wszystkich uczestniczących w programie rolnośrodowiskowym.
- Łącznie działaniami ochronnymi na łąkach było objęte 135 422 ha. Nie są to wprawdzie województwa o najwyższym udziale TUZ, ale występują w nich znaczące powierzchnie obszarów chronionych z mocy prawa, co może uzasadniać powodzenie tego pakietu
- W wyniku realizacji PRŚ **utrzymano lub przywrócono wzorce upraw** (zmianowanie, zielone pola), z których wynikają korzyści dla flory i fauny. Przywrócenie tradycyjnych wzorców upraw wiąże się przede wszystkim z przywróceniem zmianowania.
- W skali kraju udział zielonych pól na obszarze realizacji PRŚ wynosi 73,23% UR, jest zarazem wyraźnie większy

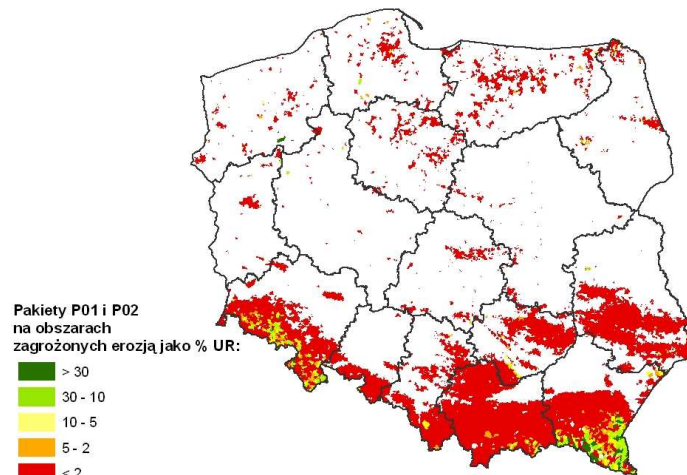
niż na pozostałych obszarach (62,67% UR). Całkowita ich powierzchnia na obszarze objętym PRŚ wynosi 819 710 ha.

- Pakiet „Ochrona lokalnych ras zwierząt gospodarskich” obejmuje **15 803 sztuk zwierząt hodowlanych** (bydła, koni, i owiec). Choć stanowi to niewielki odsetek całkowitej populacji tych gatunków, tym niemniej jest szansą dla zachowania starych rodzimych ras, których udział systematycznie maleje.
- Powierzchnia wdrażania pakietów na obszarach NATURA 2000 to **214 196 ha (4,54% UR)**. Natomiast udział pakietów poza tymi terenami stanowił **jedynie 1,13% UR**. Preferencyjna lokalizacja pakietów ekstensyfikujących produkcję i przywracających tradycyjne formy uprawy jest istotnym wzmocnieniem funkcji ekologicznych rolnictwa na obszarach NATURA 2000 o dużym znaczeniu dla stabilizacji form krajobrazowych.
- Przeciętnie w skali kraju jedynie 20% powierzchni objętej pakietami programu rolnośrodowiskowego, w szczególności sposób wspierający krajobraz, było zlokalizowanych w obrębach ewidencyjnych, w których przeciętna pow. działki nie przekracza 0,5 ha. Nawet w regionach, w których udział obszarów z działkami o pow. <0,5 ha przekracza 60% (podkarpackie, małopolskie) pakiety stabilizujące krajobraz były

preferencyjnie lokalizowane na obszarach o większej powierzchni działek.

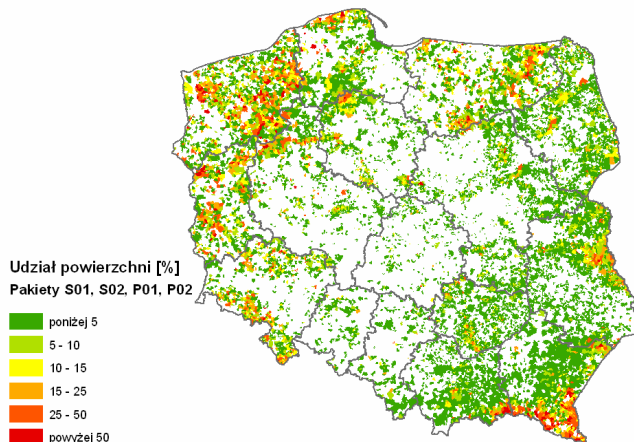
- Rozmieszczenie przestrzenne wybranych pakietów niekiedy charakteryzowało się **dużym rozproszeniem** (Pakiety służące głównie ochronie gleb i wód; Rysunek 17).

Rysunek. 17. Przestrzenne rozmieszczenie pakietów ekstensywne łąki i pastwiska na obszarach zagrożonych erozją

Źródło: Raport z oceny ex-post PROW 2004-2006

Rysunek. 18. Przestrzenne rozmieszczenie pakietów PRŚ ograniczających zużycie środków produkcji – nawozów i środków chemicznej ochrony roślin

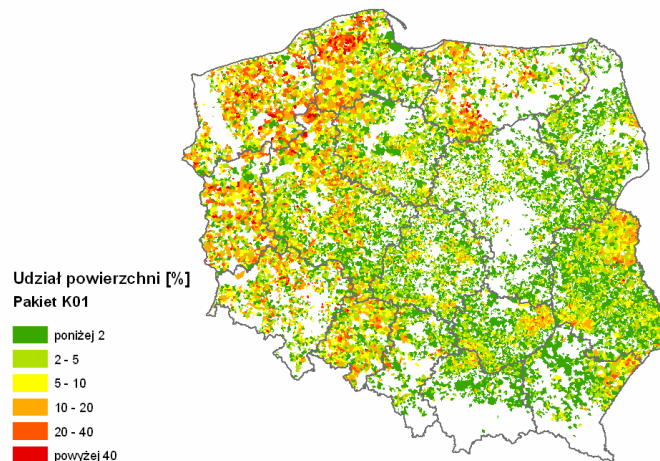

Źródło: Raport z oceny ex-post PROW 2004-2006

- Rozproszenie obszarów objętych wsparciem nie dotyczy wszystkich pakietów PRŚ, przykładem może być przestrzenne rozmieszczenie pakietów PRŚ ograniczających zużycie środków produkcji – nawozów i środków chemicznej ochrony roślin czy też przestrzenne rozmieszczenie i udziały pakietów ograniczających spływy i wymywanie zanieczyszczeń

do wód w obrębach ewidencyjnych – pakiet ochrona gleb i wód (K01), Rysunek 18, 19).⁷

Rysunek. 19. Przestrzenne rozmieszczenie i udziały pakietów ograniczających spływy i wymywanie zanieczyszczeń do wód w obrębach ewidencyjnych – pakiet ochrona gleb i wód (K01)

Źródło: Raport z oceny ex-post PROW 2004-2006

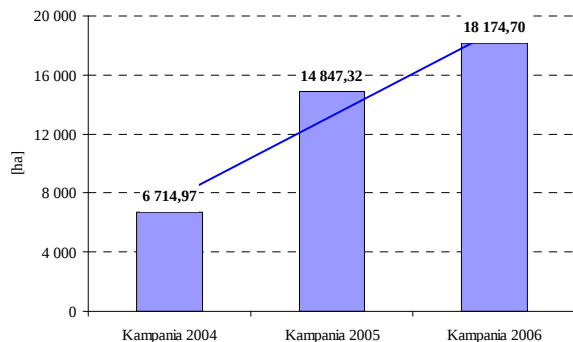
⁷ Raport z oceny ex-post PROW 2004-2006

6. Wyniki rzeczowe działania ZAL

(Co osiągnięto dzięki płatnościom działania Zalesianie gruntów rolnych?)

Łączna powierzchnia zalesień w ramach PROW 2004-2006 wynosi **39 737 ha** (Rysunek 20). Stanowi to 0,22% powierzchni UR Polski.

Rysunek. 20. Powierzchnia zalesień gruntów rolnych wykonanych w ramach PROW 2004–2006 wg lat

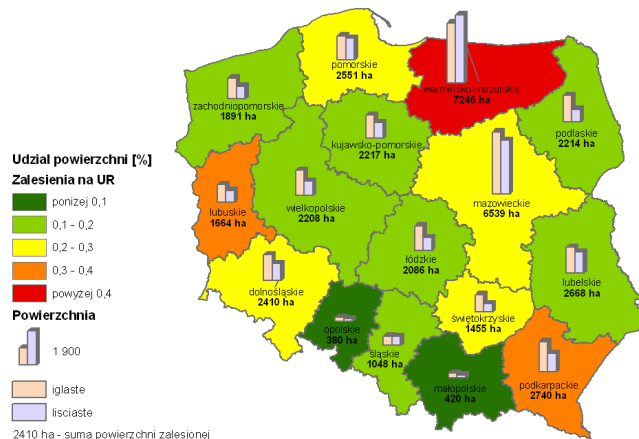

Źródło: Opracowanie własne

Wielkość powierzchni zalesionej w ramach ZAL jest największa w województwie warmińsko-mazurskim i mazowieckim (Rysunek 21). Udział powierzchni

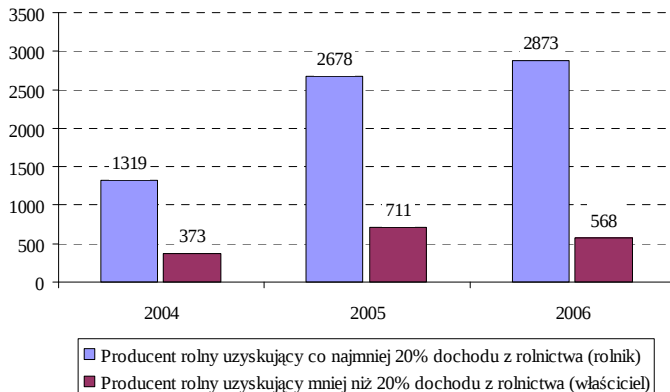
zalesionej w całkowitej powierzchni UR jest największy w województwach: warmińsko-mazurskim, podkarpackim i lubuskim, a najmniejszy w województwach: małopolskim i opolskim (Rysunek 21).

Rysunek. 21. Powierzchnia i udział zalesień gruntów rolnych wykonanych w ramach PROW 2004–2006 wg województw

Źródło: Raport z oceny ex-post PROW 2004-2006

Rysunek. 22. Osoby korzystające z ZAL wg źródła dochodów

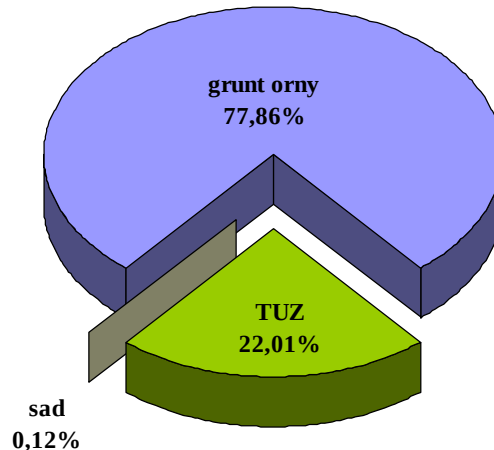
Źródło: Opracowanie własne

Z możliwości zalesienia najczęściej korzystali producenci rolni, uzyskujący co najmniej 20% dochodu z rolnictwa (Rysunek 22).

Zalesienia gatunkami drzew iglastych objęły **łącznie 22 707,53 ha**, a średnia wielkość obszaru zalesionego wynosi **2,65 ha**.

Zalesienia gatunkami drzew liściastych objęły **łącznie 17 029,46 ha**, a średnia wielkość obszaru zalesionego wynosi **1,95 ha**.

Rysunek. 23. Grunty objęte zalesieniem wg rodzaju użytkowania

Źródło: Opracowanie własne

Największy odsetek zalesionych powierzchni stanowiły **grunty orne (77,86%)** oraz trwałe użytki zielone (TUZ – 22,01%), zalesienia sadów miały charakter marginalny (0,12%; Rysunek 23).

7. Wyniki rzeczowe działania WGN

(Co osiągnięto dzięki płatnościom działania Wsparcie gospodarstw niskotowarowych?)

Z działania „Wspieranie gospodarstw niskotowarowych” skorzystało łącznie **157 656 rolników**.

Do końca 2008 r. beneficjentom działania WGN **wypłacono łącznie ponad 1,3 mld zł wsparcia**.

Ponad 1/3 tej wypłaconych środków trafiła do dwóch województw – lubelskiego i mazowieckiego.

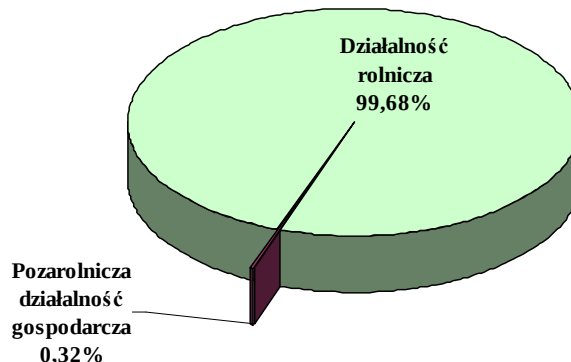
Łącznie gospodarstwa beneficjentów wsparcia mają powierzchnię **ponad 1 mln ha**, przy czym ponad połowę tych użytków rolnych stanowią te należące do beneficjentów wsparcia, których gospodarstwa mają powierzchnię 5–10 ha UR.⁸

Beneficjenci wsparcia deklarowali realizację jednego z kilkunastu celów pośrednich, których spełnienie było warunkiem uzyskania 4. i 5. płatności. **Blisko 75%** beneficjentów działania wybrało jako cel pośredni **zakup maszyn rolniczych lub zwierząt gospodarskich**.

Niemal 100% (99,68%) beneficjentów działania WGN deklarowało, że wsparcie posłuży restrukturyzacji

gospodarstwa w zakresie działalności rolniczej (Rysunek 24).

Rysunek. 24. Kierunki restrukturyzacji gospodarstw korzystających ze wsparcia w ramach WGN

Źródło: Opracowanie własne

⁸ Raport ex-post PROW 2004-2006

8. Wyniki rzeczowe działania DSU

(Co osiągnięto dzięki płatnościom działania Dostosowanie do standardów...?)

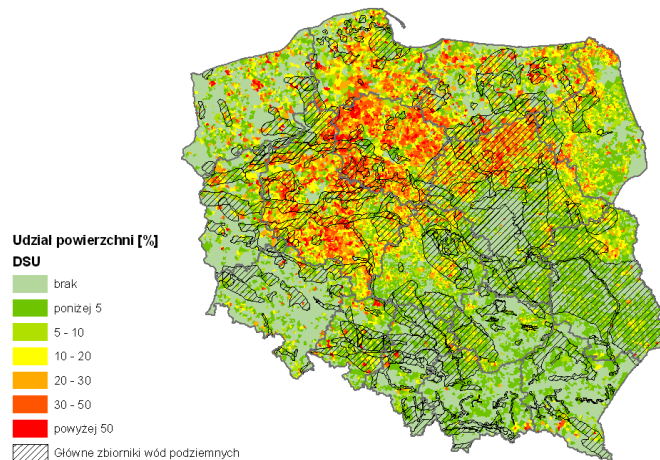
W ramach wsparcia DSU **71 385 gospodarstw** uzyskało środki na sfinansowanie inwestycji, które pozwoliły na spełnienie norm i standardów UE.

W ramach udzielonego wsparcia 81% środków (ogółem dla kraju) przeznaczono na inwestycje dostosowujące gospodarstwa znajdujące się na obszarach ONW obu stref nizinnych.

Prawie **93%** wydanych decyzji dotyczyło dostosowania gospodarstw rolnych do wymagań w zakresie przechowywania nawozów naturalnych określonych w przepisach o nawozach i nawożeniu oraz w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mające na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych. Inwestycje związane z dostosowaniem do wymagań weterynaryjnych dla mleka i jego przetworów **objęły ponad 5,5 tys. gospodarstw.**

Łączna liczba płyt gnojowych zbudowanych w ramach działania DSU w latach 2004–2006 wynosi **70 877**. Łączna powierzchnia płyt gnojowych wynosi 3 712 951 m², a całkowita objętość wykonanych zbiorników 31 241 42 m³.

Rysunek. 25. Udział powierzchni gospodarstw beneficjentów DSU w pow. UR

Źródło: Raport ex-post PROW 2004-2006

Lokalizacja wspieranych inwestycji koncentrowała się często na obszarach występowania głównych zbiorników wód podziemnych (GZPW) stanowiących zasoby użytkowe.

9. Wyniki rzeczowe działania ONW

(Co osiągnięto dzięki płatnościom działania Obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania...?)

W ramach działania ONW ok. **800 tys. osób** zobowiązało się do:

- (1) przestrzegania zasad zwykłej praktyki rolniczej na terenie całego gospodarstwa,
- (2) prowadzenia działalności rolniczej na wszystkich działkach położonych na obszarze ONW przez co najmniej 5 lat od daty otrzymania pierwszej płatności z tytułu gospodarowania na obszarze ONW.
- (3) przestrzegania zakazów stosowania substancji o działaniu hormonalnym, tyreostatycznym i beta-agonistycznym w żywieniu zwierząt.

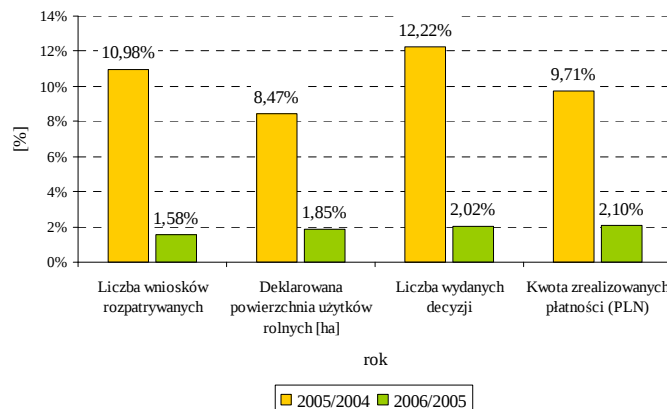
Zobowiązania te objęły blisko 6,9 mln ha UR.

Po spełnieniu tych warunków beneficjenci otrzymywali dopłaty wyrównawcze w zróżnicowanej wysokości; ich pełna wysokość wahała się od 38 euro/ha (179 zł/ha) w strefie nizinnej pierwszej do 68 euro/ha (320 złotych/ha) w strefie górskiej.

Dopłaty wyrównawcze były zróżnicowane w zależności od powierzchni gospodarstwa. Gospodarstwa o powierzchni do 50 ha włącznie otrzymywały dopłaty w pełnej

wysokości. Powierzchnię przekraczająca 50 ha objęto dwiema obniżonymi stawkami; stawki za powierzchnię 50,01–100 ha obniżono o 50%, a za powierzchnię 100,01–300 ha o 75%. Powierzchnia powyżej 300 ha nie była objęta dopłatami wyrównawczymi.

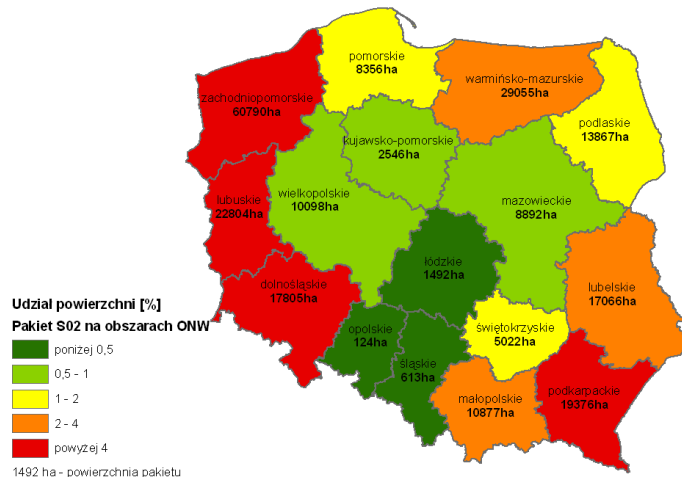
Rysunek. 26. Dynamika wdrażania działania ONW

Źródło: Opracowanie własne

Na powierzchniach kwalifikujących się do płatności z tytułu ONW **zmniejszył się stan odłogowania gruntów** (ONW górskiego i o specyficznych uwarunkowaniach o 89,3%, na ONW nizinym I o 85% i nizinym II o 81%).

Rysunek. 27. Dynamika wdrażania działania ONW

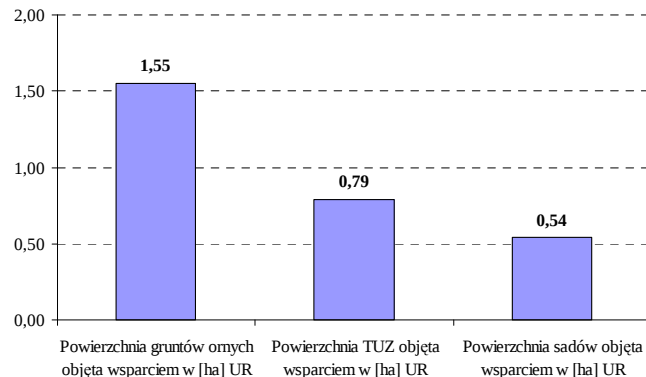

Źródło: Raport z oceny ex-post PROW 2004-2006

Rolnictwo ekologiczne na obszarach ONW, jako system sprzyjający zrównoważonemu wykorzystaniu gruntów, szczególnie dynamicznie rozwinęło się

w województwach zachodniopomorskim, lubuskim, dolnośląskim i podkarpackim, gdzie jego przeciętny udział w strukturze użytków rolnych przekracza 4% (Rysunek 27).⁹

Rysunek. 28. Średnia pow. działek objętych wsparciem ONW wg klasyfikacji gruntu

Źródło: Opracowanie własne

Grunty orne stanowią 70,19% całkowitej powierzchni objętej wsparciem w ramach ONW, przy czym średnia powierzchnia działki objętej wsparciem wynosi 1,55 ha przypadku gruntów ornych, 0,79 ha TUZ, 0,54ha sadów.

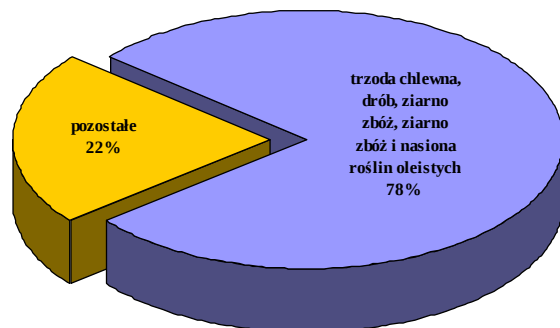
⁹ Raport ex-post PROW 2004-2006

10. Wyniki rzeczowe działania GPR

(Co osiągnięto dzięki płatnościom działania Grupy Producentów rolnych?)

Najczęściej z możliwości wsparcia w ramach GPR korzystali producenci trzody chlewnej (31,25%), ziarna zbóż, ziarna zbóż i nasion roślin oleistych (23,96%), drobiu (**łącznie 78%**; Rysunek 29).

Rysunek. 29. GPR uzyskujące wsparcie wg grup kategorii produktów

Źródło: Opracowanie własne

Dzięki działaniu GPR zostało utworzone **103 grupy**, które złożyły wnioski o wsparcie.

W ramach wydanych decyzji grupy producentów złożyły 254 wnioski o płatność. Na ich podstawie wydano 224 decyzje o przyznaniu wsparcia, dla **79 GPR**, na łączną kwotę **41 161 784,92 zł**.

W ciągu całego okresu realizacji działania najwięcej wniosków o pomoc złożono w województwach o stosunkowo dobrze rozwiniętym rolnictwie, tj. wielkopolskim (23) oraz kujawsko-pomorskim (21), które stanowią łącznie ok. 40% całkowitej liczby wniosków o pomoc.

W województwie łódzkim i podlaskim nie złożono żadnego wniosku o pomoc. Po jednym wniosku złożono w woj. świętokrzyskim i śląskim.¹⁰

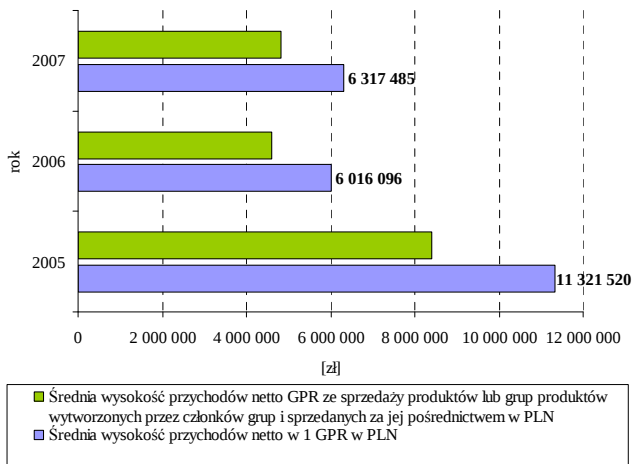
Największe łączne wsparcie uzyskały grupy producentów rolnych w **województwie kujawsko-pomorskim – 6 133 391,62 zł**. i w **województwie wielkopolskim – 5 112 794,27 zł**.

¹⁰ Raport ex-post PROW 2004-2006

Najmniejsze łączne wsparcie uzyskały grupy producentów rolnych w woj. **podkarpackim** – **522 261,26** zł oraz w woj. **lubelskim** – **739 123,14** zł.

Wraz ze wzrostem płatności realizowanych w kolejnych latach wdrażania *Planu* rosła średnia wysokość przychodów netto Grup Producentów Rolnych korzystających ze wsparcia GPR w ramach PROW 2004-2006.

Rysunek. 30. Średnia wartość przychodów GPR uzyskujących wsparcie w ramach PROW 2004-2006

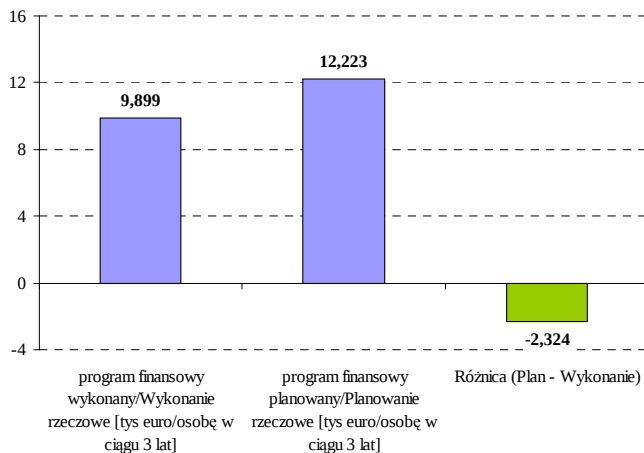
Źródło: Opracowanie własne

11. Efektywność wybranych działań PROW 2004-2006 na poziomie produktu

(Ile wydatkowano by środków by uzyskać założony rezultat oraz czy ta relacja została zachowana?)

Przejsięcie na rentę strukturalną jednego beneficjenta RS osiągnięto dzięki wydatkowaniu w okresie trzech lat **9,899 tys. euro** czyli o **2,324 tys. euro mniej** niż pierwotnie założono (Rysunek 31).

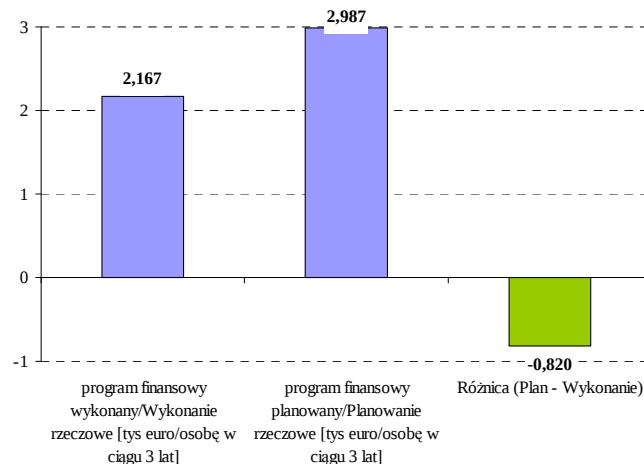
Rysunek. 31. Porównanie efektywności działania RS

Źródło: Opracowanie własne

Wsparcie jednego gospodarstwa w ramach WGN osiągnięto dzięki wydatkowaniu w okresie trzech lat **2,167 tys. euro** czyli o **820 euro mniej** niż pierwotnie założono (Rysunek 32).

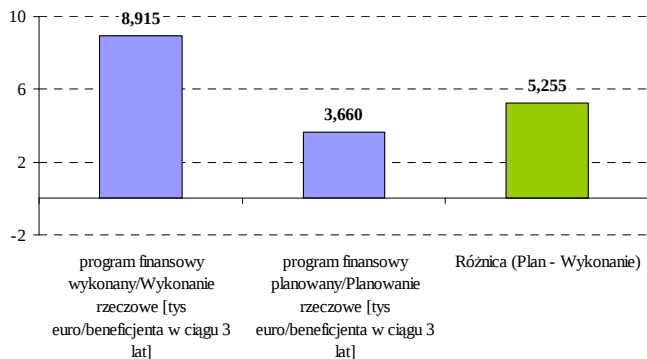
Rysunek. 32. Porównanie efektywności działania WGN

Źródło: Opracowanie własne

Dostosowanie jednego gospodarstwa do standardów UE(...) w ramach DSU osiągnięto dzięki wydatkowaniu w okresie trzech lat **8,915 tys. euro** czyli o **5,255 tys. euro** **więcej** niż pierwotnie założono (Rysunek 33).

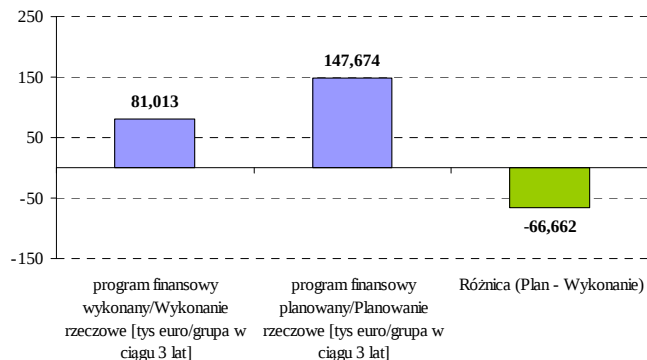
Rysunek. 33. Porównanie efektywności działania DSU

Źródło: Opracowanie własne

Wsparcie jednej Grupy Producentów Rolnych w ramach GPR osiągnięto dzięki wydatkowaniu w okresie trzech lat **8,013 tys. euro** czyli o **66,662 tys. euro** **mniej** niż pierwotnie założono (Rysunek 34).

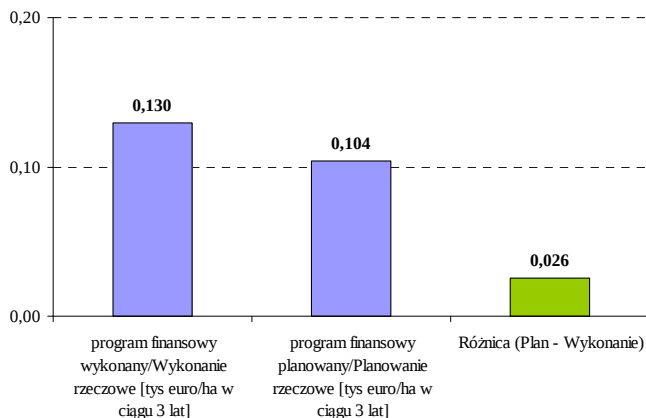
Rysunek. 34. Porównanie efektywności działania GPR

Źródło: Opracowanie własne

Zapewnienie rolniczego użytkowania jednego ha UR (przez 5 lat) oraz pozostałych celów ONW osiągnięto dzięki wydatkowaniu w okresie trzech lat **130 euro** czyli o **26 euro więcej** niż pierwotnie założono (Rysunek 35).

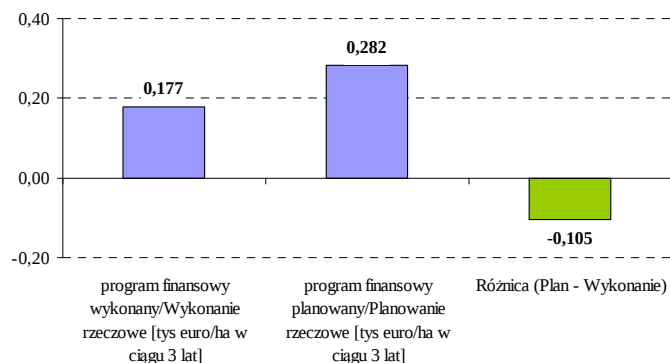
Rysunek. 35. Porównanie efektywności działania ONW

Źródło: Opracowanie własne

Realizacja celów środowiskowych na jednym ha UR w ramach PRŚ osiągnięto dzięki wydatkowaniu w okresie trzech lat **177 euro** czyli o **105 euro mniej** niż pierwotnie założono (Rysunek 36).

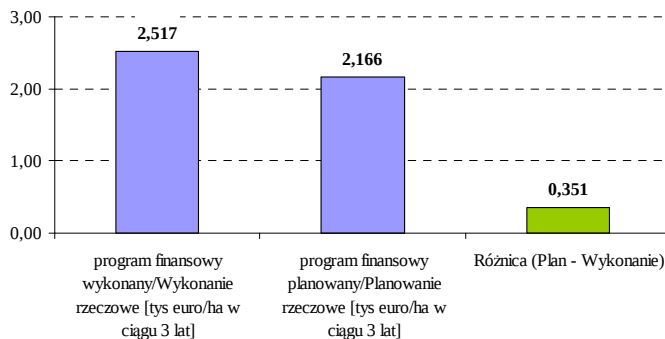
Rysunek. 36. Porównanie efektywności działania PRŚ

Źródło: Opracowanie własne

Zalesienie jednego ha UR w ramach ZAL osiągnięto dzięki wydatkowaniu w okresie trzech lat **2,517 tys. euro** czyli o **351 euro więcej** niż pierwotnie założono (Rysunek 23).

Rysunek. 23. Porównanie efektywności działania ZAL

Źródło: Opracowanie własne

